

برنامه‌ریزی گسترش کالبدی فضاهای سبز شهر بندرعباس با استفاده از تکنیک متاسوات

اسماعیل صالحی*^۱، شهرزاد فریادی^۲، لعبت زبردست^۳، امید حیدری^۴

۱. دانشیار گروه برنامه‌ریزی محیط زیست، دانشگاه تهران

۲. دانشیار گروه برنامه‌ریزی محیط زیست، دانشگاه تهران

۳. استادیار گروه برنامه‌ریزی محیط زیست، دانشگاه تهران

۴. دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی محیط زیست، دانشگاه تهران

(دریافت: ۱۳۹۶/۰۷/۱۱ پذیرش: ۱۳۹۷/۱۲/۲۱)

Planning for the Physical Development of Green Spaces in Bandar Abbas Using the Meta-SWOT Technique

Esmail Salehi*¹, Shahrzad Faryadi², Loba Zebardast³, Omid Heydari⁴

1. Associate Professor, Department of Environmental planning, University of Tehran

2. Associate Professor, Department of Environmental planning, University of Tehran

3. Assistant Professor, Department of Environmental planning, University of Tehran

4. Msc in Environmental planning, Department of Environmental planning, University of Tehtan

(Received: 03/Oct/2017

Accepted: 12/March/2019)

Abstract

Stabilizing some services such as parks and green spaces in small towns like Bandar Abbas requires an efficient strategic planning. The purpose of this study was presenting a physical strategy for development of parks and green spaces in Bandar Abbas using Meta-SWOT strategic model. Such a model is applied in urban and regional research for the first time by the present study. Adopting a descriptive-analytical base, a combination of documentary and field methods were applied for data collection and analysis. The Meta-SWOT analytical technique has been used to formulate a strategy for developing and describing goals, resources and capabilities and macro-environmental factors. Based on results, drought is considered as the biggest environmental obstacle for development and management of parks and green spaces. Among the effective factors for managing and physical development of parks and green spaces in Bandar Abbas, the highest strategic suitability relates to some factors including: people's participation and cooperation, the existence of appropriate infrastructure, the presence of expert human resources and at the top of all proximity to the Persian Gulf. Therefore, the particular attention should be paid to the mentioned factors. Also, the existence of a library and attracting centers such as flower garden as well as experienced people like professors who can train and teach required specialized and technical people should be at the top of the executive to solve human resource constraints.

Keywords: Strategic - Space Planning, Physical Development, Parks and Green Spaces, Meta-SWOT Technique.

چکیده

تلاش برای به ثبات رساندن خدمات رسانی پارک‌ها و فضاهای سبز در شهرهایی مانند بندرعباس احتیاج به برنامه‌ریزی راهبردی کارآمدی دارد. پژوهش حاضر با هدف توسعه راهبردی کالبدی پارک‌ها و فضاهای سبز شهر بندرعباس برای نخستین بار مدل راهبردی Meta-SWOT را در پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای معرفی کرده است. برای اجرای این پژوهش از روش توصیفی - تحلیلی استفاده شده است و روش جمع‌آوری داده‌ها و تحلیل اطلاعات موردنیاز به صورت اسنادی و میدانی است. برای تدوین راهبردی توسعه و تشریح اهداف، منابع و توانایی‌ها و عوامل کلان محیطی از تکنیک تحلیلی Meta-SWOT استفاده شده است. بر اساس نتایج، عامل خشکسالی به عنوان بزرگترین مانع کلان محیطی بر سر راه توسعه و مدیریت پارک‌ها و فضاهای سبز محسوب می‌شود. در بین عوامل مؤثر جهت مدیریت و توسعه کالبدی پارک‌ها و فضاهای سبز در شهر بندرعباس، مشارکت و همکاری مردم، وجود زیرساخت‌های مناسب و وجود نیروی انسانی متخصص و درصدر همه مجاورت با خلیج فارس از بالاترین تناسب راهبردی برخوردار است. از این رو باید به این عوامل توجه ویژه‌ای کرد، اما وجود کتابخانه و مراکز باغ‌گلها و همچنین، وجود افراد و استادان باتجربه و به نوعی آموزش‌های تخصصی و فنی به نیروهای مورد نیاز برای حل محدودیت‌های نیروی انسانی بایستی در صدر اقدامات اجرایی قرار گیرد.

واژه‌های کلیدی: برنامه‌ریزی راهبردی - فضایی، گسترش کالبدی، پارک‌ها و فضاهای سبز، تکنیک متاسوات.

مقدمه

عدم دسترسی عادلانه به خدمات پارک‌ها و فضاهای سبز شهری و توزیع نامتوازن آنها، از مسائل عمده‌ای است که در فضاهای شهری کشور موجود است و این مساله، کیفیت زندگی ساکنین شهری و به نحوی توسعه پایدار را تحت تاثیر قرار داده است. در واقع دستیابی به توسعه پایدار شهری به منظور بهره‌برداری مناسب از منابع و ایجاد رابطه متعادل و متوازن میان انسان، اجتماع و طبیعت، هدف نهایی برنامه‌ریزان و مدیران شهری است. حال در این بین خدمات پارک‌های شهری بخشی از فضاهای سبز همگانی اند که در داخل محدوده شهر طراحی و ساخته شده‌اند و موجب تداوم ارتباط بین ساکنان و طبیعت می‌شوند و عنصر اصلی ساختار شهر محسوب می‌شوند (Ghorbani & Pormohammadi, 2011: 3). پارک‌ها همچنین یکی از مهم‌ترین کاربری‌های شهری اند (Ruth, 2003: 3) که زیرساخت‌های سبز پایه‌ای در نواحی شهری در نظر گرفته می‌شوند و به عنوان یکی از مهم‌ترین مراکز خدمات رفاهی و تفریحی، نقش اجتماعی، اقتصادی و اکولوژیک مهمی در شهرها دارند و محیط، مطلوبی برای پرورش کودکان، حفظ آسایش و نیز شاخصی برای ارتقای کیفیت فضای زندگی و توسعه جامعه محسوب می‌شوند (Balarm & Dragicevic, 2005: 149).

از همین سو، در بیان نظری فضاهای سبز شهری می‌توان گفت که فضای سبز شهری از دیدگاه شهرسازی بخشی از سیمای شهر است که از انواع پوشش‌های گیاهی تشکیل شده است و به عنوان یک عامل زنده و حیاتی در کنار کالبد بی‌جان شهر، تعیین‌کننده ساخت مرفولوژیک شهر است. این نوع از کاربری زمین شهری با پوشش‌های گیاهی انسان ساخت، هم‌واحد «بازدهی اجتماعی» و هم‌واحد «بازدهی اکولوژیک» است (سعیدنیا، ۱۳۷۹). همچنین بخشی از گستره فیزیکی شهر است که می‌تواند عملکردهای معینی داشته باشد.

فضای سبز در برخی مواقع نقش زیباسازی (زیباسازی سیمای شهری) و گاهی نقش تفریحی (تفرجگاهی) را به خود پذیرفته است. ولی با توسعه روزافزون مناطق شهری در دهه‌های اخیر و "پیشی گرفتن شهرنشینی بر شهرسازی" که با معضلات عدیده‌ای مانند افزایش بی‌رویه جمعیت، توسعه غیرهدفمند کالبدی شهرها و افزایش آلودگی‌های زیست محیطی همراه بوده، فضاهای سبز شهر نقش مهمی در حفظ و تعادل محیط زیست شهری و تعدیل آلودگی هوا پیدا کرده‌اند (محمدی، ۱۳۸۰: ۱۵). این

عملکرد که به عملکرد اکولوژیکی موسوم است مواردی مانند جذب انرژی گرمایی و خنک‌سازی محیط، تولید اکسیژن، تثبیت خاک و افزایش نفوذپذیری و نیز کاهش آلودگی را شامل می‌شود. اهمیت این نقش تا آنجا است که فضای سبز شهر به ریه‌های تنفسی شهر معروف شده‌اند (بخشی، ۱۳۸۰). محیط زیست انسانی، مفهوم جامعی است از مجموع تأثیرات عوامل بیرونی و روابط متقابل آنها که سبب تعادل بیولوژیک می‌شوند. بنابراین چگونگی روابط انسان‌ها با محیط، نحوه برقراری ارتباط و تأثیرپذیری خصوصیات اکوسیستم‌ها در کیفیت احساسی و روانی انسانها تأثیر مهم و غیرقابل انکاری دارد. شهرها بستر مهمترین فعالیت‌های اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی محسوب می‌شوند. مطالعه روند رشد شهرنشینی نشان دهنده این موضوع است که رشد جمعیت شهری به سرعت در حال افزایش بوده و شهرها با نرخ بالای رشد جمعیت مواجه و تاکنون نیز قادر به کنترل مشکلات ناشی از این رشد نبوده‌اند. با وجود رشد جمعیت شهرها به خصوص در کشورهای در حال توسعه، این شهرها ضرورتاً توسعه پیدا نکرده، بلکه فشارهای زیادی را بر محیط زندگی شهری وارد نموده‌اند (اشرفی، ۱۳۸۹: ۹۱). با این وجود، شهرنشینی علت اصلی مشکلات شهری نبوده، بلکه نظام اجتماعی و اقتصادی مشکل‌زا بوده و شهرنشینی معلول آن محسوب می‌شود؛ که کمبود ظرفیتهای اجرایی و سیاسی و نبود مدیریت کارآمد شهری را می‌توان از نتایج آن برشمرد. بر این اساس، با استفاده از راهبرد توسعه شهری می‌توان به توزیع بهینه کاربری‌ها و تخصیص منابع و خدمات شهری پرداخت و محیطی امن را برای شهروندان خلق کرد و از ایجاد نابرابری‌های فضایی، نابسامانی در نحوه اسکان و استقرار جمعیت و فعالیت، کمبود شدید خدمات شهری و توزیع ناعادلانه فضاهای سبز در سطح محلات و مناطق شهری جلوگیری نمود. تفکر نظام‌مندی که امروزه در مفهوم توسعه پایدار، به ویژه در عرصه کلان شهرها پدید آمده است بر نقش فضای سبز با ویژگی‌های آن در مجموعه تفرجگاهی به همراه درک صحیح از واقعیت‌های اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی آن در مناطق تأکید دارد. در این زمینه کاهش آلودگی، ایجاد جامعه جنگلی و درختان از مبانی اصلی توسعه پایدار شهری و ناحیه‌ای شهری است. توانایی فضاهای سبز عمومی به عنوان مسکن‌های طبیعی در مناطق شهری (فشار و استرس به عنوان یکی از جنبه‌های عمومی و مهم در آنجاست)، بسیار مفید می‌باشند (محمدی، جمال و همکاران: ۱۳۸۶). به طوری که وجود

همکاران (۲۰۱۳) در پژوهشی متوجه شدند که محل پارک و فضاهای باز می‌تواند حتی با ادغام آن با پوشش زمین و با استفاده از مثل دریاچه، رودخانه، مسیرهای پیاده روی بهینه سازی شود. نتایج پژوهش ژانگ و همکاران نشان داد که افزایش نسبت کاشت چشم انداز خیابان محیط خانه را بهبود می‌بخشد. علی زاده (۱۳۸۱) در بررسی اثرات اقتصادی ایجاد فضای سبز، جنگل کاری و توسعه پوشش گیاهی در مناطق شهری و اطراف آنها، به اهمیت استقرار درختان در شهرها از جنبه رفع نیازهای اجتماعی، فرهنگی و روانشناختی می‌پردازد و بیان می‌دارد که فضای سبز شهری باعث بروز آثار مثبت رفتاری چون ماندن افراد در وضعیت فیزیکی و روحی مناسب، اجتماعی شدن افراد در نتیجه برقراری رابطه دوستی، کسب و شناخت برخی از شاخص‌های اجتماعی می‌شود. صالحی فرد (۱۳۸۱) در بررسی و تحلیل چالش‌ها و تنگناهای مدیریت فضای سبز در کلانشهرهای کشور (مطالعه موردی شهر مشهد) تاکید می‌کند که یکی از مهمترین ساز و کارهای موفقیت مدیریت فضای سبز شهری ارتقا بهره‌وری اجتماعی فضاهای سبز شهری است. ایران نژاد پاریزی و همکاران در آسیب شناسی فضای سبز شهری یزد نشان می‌دهند که آسیب‌های فضاهای سبز شهری در سه دسته تقسیم بندی می‌شوند. دسته اول آسیب‌های ناشی از عوامل بیولوژیکی، دسته دوم آسیب‌های ناشی از عوامل فیزیکی و انسانی و دسته سوم تنش‌های محیطی و آسیب‌های ناشی از آنها و سپس به تشریح آسیب‌ها می‌پردازد. نیما (۲۰۱۲) در پژوهشی تحت عنوان به سوی یک برنامه - ریزی شهری پایدار بر این نکته تاکید کرده است که گیاهان سبز، عامل اصلی شهرسازی سبز هستند که می‌تواند تعدادی از مزایای اساسی زیست محیطی مانند کاهش مصرف انرژی، آلودگی، زباله، انتشار گازهای گلخانه‌ای، اثرات آب و هوا و وقوع مخاطرات طبیعی به ارمغان بیاورد.

داده‌ها و روش کار

شهر بندرعباس، مرکز استان هرمزگان با وسعتی حدود ۵۳۲۳/۵ هکتار در شمال تنگه هرمز (آمارنامه استان هرمزگان) و در قسمت جنوبی شهرستان در موقعیت ۲۷ درجه و ۱۰ دقیقه طول شرقی و ۵۴ درجه و ۳۰ دقیقه عرض شمالی واقع شده است (شکل ۱). شهرستان بندرعباس، مرکز استان هرمزگان با وسعت ۱۳۲۵۵/۱ کیلومتر مربع در جنوب کشور ایران قرار گرفته است. متوسط ارتفاع این شهر از سطح دریا ۱۰ متر و

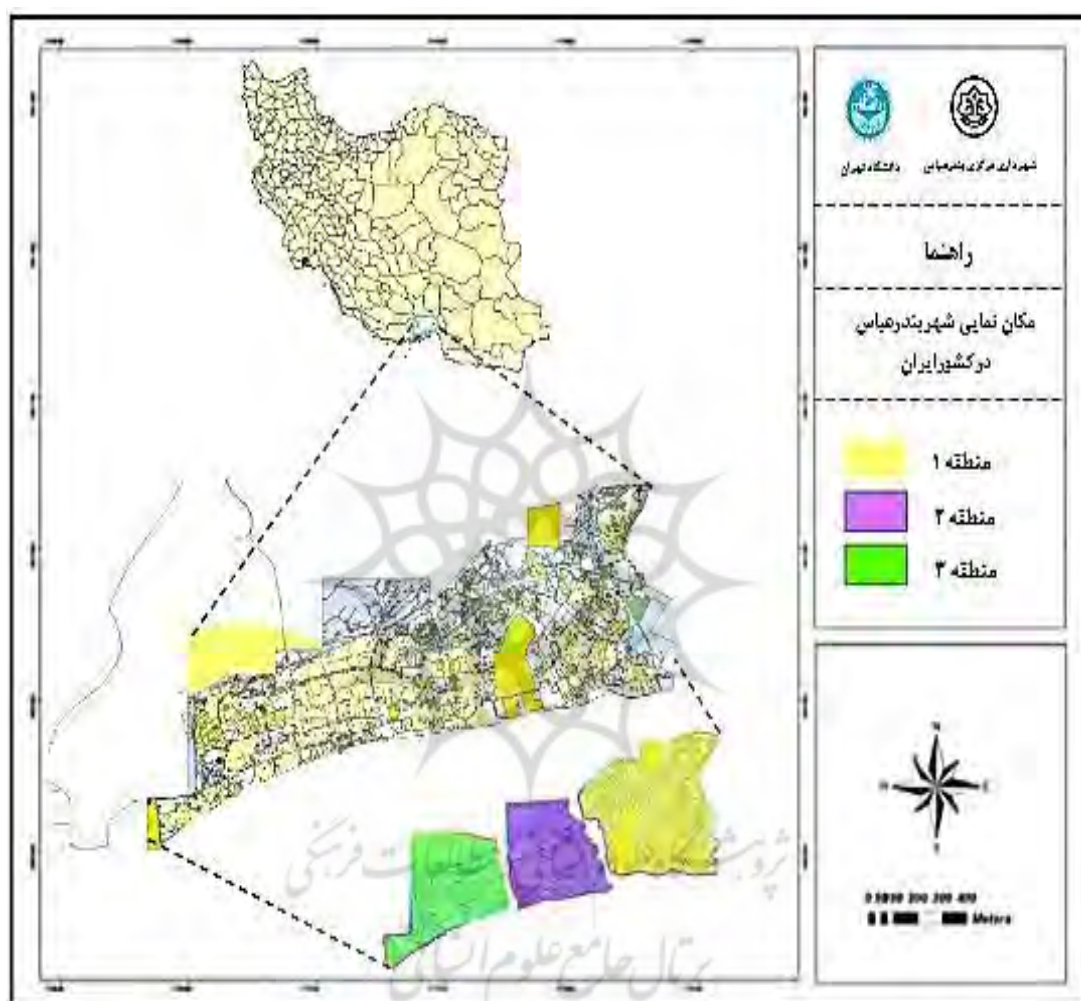
درختان و علفزارها در فضاهای عمومی بیرون از خانه وابستگی‌های اجتماعی که در شهرهای امروزی روز به روز از هم گسسته می‌شوند را قوت می‌بخشد و برای کاهش پرخاشگری و رسیدن به آرامش روحی بسیار مؤثرند و عاملی برای صمیمیت می‌شوند. همچنین می‌توان از این مکانها به عنوان منابع و منافع اقتصادی برای شهروندان بهره‌جست (Chiesura, 2003)

با در نظر گرفتن ضرورت بررسی جایگاه فضاهای سبز عمومی و پارک‌ها، شایان ذکر است که آرایش طبیعت و باغ سازی در بین جوامع با آداب و فرهنگ مختلف و تداعی تصویری از بهشت موعود و ایده بازگشت به طبیعت در باغشهرها و نظریاتی مانند شهر - پارک و باغشهر، تلاش‌هایی برای بازسازی دنیای ایده آل و زیبایی‌های طبیعی از دست رفته بوده است که همزمان با رشد صنعت و افزایش جمعیت شهرها و ساخت و سازهای سوداگرانه از نیمه‌های قرن نوزدهم توسعه یافتند. سرانجام در رهیافت‌گریز از این معضلات که به صورت عوامل عمده در نابودی طبیعت به دست انسان نمود ساخته و آلودگی محیط زیست و شیوع بیماری‌ها را سبب می‌شود. ایده آرمان شهری ناگزیر به احداث باغشهرها و تاکید بر فضاهای سبز عمومی شد. توجه به فضاهای سبز شهری در کشور ما نیز از دهه ۳۰ هجری شمسی با احداث (باغ ملی) در تهران و سپس تبدیل آن به (پارک شهر) آغاز شد (بهبهانی، ۱۳۷۳) و بدین ترتیب گسترش شهرها در دهه‌های اخیر نیاز به برنامه‌ریزی برای احداث این فضاها را ضرورت بخشید. هدف از انجام این تحقیق بررسی توسعه کالبدی فضاهای سبز شهر بندرعباس با استفاده از تکنیک متاسوات در جهت رسیدن به استانداردها و وضعیت مطلوب است. زیرا، امروزه پایداری شهری از منظر پارکها و فضاهای سبز عمومی ارزیابی می‌شود. بر پایه یافته‌های حاصل می‌توان تصمیم معقول و منطقی را در رابطه با موضوع، اتخاذ کرد و در نهایت با توجه به نتایج برنامه‌ریزی راهبردی و ارائه استراتژی‌های مناسب به یک برنامه‌ریزی مناسب در زمینه فضاهای سبز شهر بندرعباس دست یافت.

در بخش پیشینه تحقیق نیز می‌توان به موارد زیر اشاره داشت: زیاری و همکاران (۲۰۱۲) در پژوهشی تحت عنوان مطالعاتی پیرامون بحران توزیع محلی فضای سبز شهر تهران به این نتیجه رسیده‌اند که عدم روش‌های مناسب مدیریتی منجر به فقدان فضای سبز کافی برای شهروندان شهر تهران شده است و شهر تهران هم از کمبود فضای سبز و هم از توزیع نابرابر از این امکانات رنج می‌برد. در مطالعه دیگری نیما و

بخش اول به صورت میدانی و قسمتی دیگر هم به صورت کتابخانه‌ای و اسنادی بوده و از منابع مختلف موجود در ارتباط با موضوع تحقیق مانند سالنامه‌های آماری سال‌های مختلف سرشماری عمومی نفوس و مسکن بندرعباس و اطلاعات سازمان پارک‌های شهر بندرعباس استفاده شده است.

بیشینه و کمینه دما در ایام سال به ترتیب ۴۴ و ۴ درجه سانتیگراد است (خواجه و همکاران: ۱۳۹۳). تحقیق حاضر از نوع کاربردی و روش تحقیق نیز موردی استوار و توصیفی - تحلیلی است. جامعه آماری تحقیق تمام پارک‌های شهر بندرعباس بوده و روش گردآوری اطلاعات در این تحقیق در

شکل ۱. مکان استقرار شهر بندرعباس در ایران و استان هرمزگان

منطقه مورد مطالعه، بوده که موجبات ترغیب استفاده از مدل حاضر را در راستای موضوع تحقیق فراهم آورد. برای انجام تحقیق با استفاده از مدل META-SWOT ابتدا اهداف سازمان پارک‌ها و فضاهای سبز در ارتباط با پارک‌ها و فضاهای سبز شهر بندرعباس استخراج و سپس هر کدام از اهداف توسط کارشناسان اهل فن به سه اولویت بالا، اولویت متوسط و اولویت پایین سطح بندی شدند. در مرحله بعد

در تحقیق حاضر به جهت بررسی وضعیت مدیریت پارک‌ها و فضاهای سبز شهر بندرعباس به عنوان منطقه مورد مطالعه از روش META-SWOT استفاده شد. از دلایل بکارگیری مدل پژوهشی یادشده نو بودن مدل در بحث سنجش وضعیت گسترش پارک‌ها و فضای سبز و همچنین فراهم آوردن بستری به جهت مقایسه توانایی‌ها و ابعاد رقابتی در گسترش پارک‌ها و فضاهای سبز شهر بندرعباس با شهرهای دارای پتانسیل مشابه

از منابع توانایی‌ها، دارایی‌ها، ویژگی‌های مثبت، دانش و هر نوع مزیت نسبی که در اختیار یک گروه باشد، و در بهبود شرایط آینده آنها مؤثر است (بارنی^۴: ۱۹۹۱). مدل META-SWOT بر اساس رهیافت داخل به خارج و به نوعی دیدگاه مبتنی بر منابع است. همچنان چگونگی تشخیص منابع و قابلیت‌ها قادر به ایجاد مزیت رقابتی پایداره عنوان یک چالش باقی است. بارنی (۱۹۹۱). برای حل این مسئله چهار معیار را بیان می‌کند. برای اثر بخشی یک منبع یا قابلیت از نظر استراتژیک باید با ارزش، نادر، تقلید نشدنی و غیر قابل جایگزینی باشد. چهار معیار زیر می‌تواند توان بالقوه منابع و قابلیت برای خلق یک استراتژی موفق را تعیین کند. از نظر منابع، این چهاربه شرایط VRIO مرسوم هستند (بارنی، ۱۹۹۱). در مدل META-SWOT عوامل مرتبط با محیط سازمان به طور مستقل از عوامل داخلی شناسایی می‌شوند. برای این امر از روش پستل^۵ (تحلیل عوامل محیطی) استفاده می‌شود. چارچوب بر عوامل سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، تکنولوژیک، زیست محیطی و قانونی استوار و عموماً واژگانی مانند پستل، استپ و اتپس بیانگر همین تحلیل است (آیسو هرانن: ۲۰۱۲). این تحلیل به جهت شناسایی فرصت‌های پیش رو و همچنین خطرات احتمالی گسترش هر مجموعه مؤثر است، در نتیجه با کاری سازمانی اقدام به کاهش خطرات محتمل از سوی ابعاد ناشناخته محیط می‌کند (بلوومبرگ^۶، ۲۰۱۲). عموماً این تحلیل به جهت ارزیابی محیط در ابعاد کلان و همچنین ارزیابی زمان حال می‌پردازد (جونز وهیل^۷، ۲۰۱۳). لذا گفتنی است که تکنیک META-SWOT دارای هفت مرحله به شرح ذیل است که در بخش بعد به طور مفصل هر کدام از مراحل تفسیر شده اند. مرحله اول، ارزیابی منابع و رقبا؛ مرحله دوم، شناسایی ابعاد رقابتی و تعیین واحد اندازه‌گیری؛ مرحله سوم، ارزیابی توانایی‌ها؛ مرحله چهارم، تحلیل عوامل محیطی؛ مرحله پنجم، سنجش تناسب راهبردی؛ مرحله ششم، ترسیم نقشه راهبردی؛ مرحله هفتم، قضاوت عوامل محیطی با منابع شرح و تفسیر نتایج.

شاخص‌هایی که در موفقیت سازمان می‌تواند مؤثر باشد را استخراج کرده و سپس از روش دلفی وزن دهی شدند. در ادامه شاخص‌هایی که موجبات شکل‌گیری رقابت را ایجاد می‌کند را مشخص کرده و این شاخص‌ها را با پنج شهر مجاور بندرعباس یعنی یزد، کرمان، شیراز، بوشهر و زاهدان به جهت درک میزان گسترش فضای سبز شهر مورد مطالعه با شهرهای مجاور مقایسه کرده که برای سنجش میزان توسعه از هفت طیف بسیار پایین تر، پایین تر، تقریباً مساوی، مساوی، بالاتر، فراتر و بسیار فراتر استفاده شد. در این مرحله نقشه راهبردی گسترش پارک‌ها و فضاهای سبز شهر بندرعباس حاصل شد. حال به جهت ارزیابی توانایی منابع، شاخص‌های مورد نظر استخراج شده و این شاخص‌ها در چهار طیف موافقم، خیلی موافقم، خنثی، مخالفم و خیلی مخالفم سنجش شد. سپس عوامل محیطی مؤثر خارج از کنترل در برنامه ریزی راهبردی توسعه پارک‌های شهر بندرعباس تعیین و این عوامل نیز بر اساس چهار محور وزن، میزان تاثیر، احتمال افزایش و درجه اضطرار آنها سطح بندی شد. نقشه راهبردی بر اساس عوامل محیطی و منابع ترسیم شد و در نهایت قضاوت بر اساس نقشه های راهبردی توسعه در مرحله اول و دوم به جهت دستیابی به استراتژی‌ها صورت پذیرفت.

مدل META-SWOT به کار برده شده، تکنیک جدیدی در برنامه ریزی راهبردی و به نوعی نمونه ای تکامل یافته از تکنیک Swot است. می‌توان گفت که امروزه با دو رهیافت برنامه ریزی راهبردی خارج به داخل و داخل به خارج رویه رو هستیم. این تقسیم بندی به عامل به کار گرفتن یا نگرفتن منابع و قابلیت‌ها و همچنین عوامل خرد و کلان محیطی در آغاز بستگی دارد (اگراول^۱ و همکاران: ۲۰۱۲). متخصصان برنامه ریزی راهبردی به این نتیجه رسیده اند که سازمان‌ها با استفاده از خلاقیت، رهیافتی داخل به خارج رقم زده‌اند. بر این اساس و اتکا و توانایی‌های درونی، خود را از دیگران متمایز کردند، به عبارت دیگر بازارهایی را به وجود آورده و فضای رقابتی شکل داده اند (میلر^۲ و دیگران: ۲۰۰۲). بنابراین بینش و دیدگاه مبتنی بر منابع بر این فرض استوار است که منابع و توانایی‌های هر سازمان و گروه نخستین مزیت و عامل متمایز کننده آنهاست و نوعی برتری پایدار و بلندمدت را برای آنها به ارمغان می‌آورد (آکیو^۳: ۲۰۰۵). منظور

۴. Barney

۵. Pestel

۶. Boloumberg

۷. Jones and Hill

۱. Agarwal

۲. Miller

۳. Akio

شکل ۲. معیارهای ایجاد یک استراتژی موفق از دیدگاه مبتنی بر منابع (VRIO) (مأخذ: بارنی، ۱۹۹۱)

شکل ۳. اهداف تعیین شده در مدیریت و گسترش پارک ها و فضاهای سبز (مأخذ: سازمان پارک ها و فضای سبز، ۱۳۹۶)

شکل ۴. شاخص های مؤثر در گسترش پارک ها و فضاهای سبز شهری (مأخذ: نگارندگان، ۱۳۹۶)

شکل ۵. شاخص های محیطی مؤثر خارج از کنترل در برنامه ریزی راهبردی گسترش پارک های شهرداری عباس (مأخذ: نگارندگان، ۱۳۹۶)

شرح و تفسیر نتایج

ارزیابی منابع و رقبا: در نخستین مرحله باید به ارزیابی منابع ورقبا پرداخت. دوره زمانی برنامه ریزی برای این پژوهش همگام با اسناد فرادست و منطبق با اهداف ایجاد سازمان پارک ها و فضاهای سبز است. در این مرحله بایستی اهداف سازمانی را برشمرد و سپس به اولویت بندی این اهداف پرداخت. اولویت بندی در سه سطح اولویت بالا، متوسط و پایین صورت می گیرد. این نوع اولویت بندی می تواند با استفاده از روش دلفی باشد. همانطور که در جدول زیر آمده است اولویت عوامل مؤثر در جهت مدیریت و گسترش پارکها و فضاهای

سبز به شرحی به دست آمد که کاهش و تعدیل آلودگی های محیط زیستی، بهبود مدیریت استفاده از منابع آب و ارتقای سطح کیفی فضاهای سبز با اولویت بالا، افزایش مشارکت های عمومی و دولتی در امور مربوط به پارک ها و فضاهای سبز، افزایش سطح آموزش پرسنل و توسعه فرهنگ شهروندی و دست یابی به آمار و اطلاعات به روز به عنوان بستر گسترش پارک ها و فضاهای سبز اولویت متوسط و در نهایت عامل گسترش مطالعات درحوزه پارک ها و فضاهای سبز اولویت پایین را به خود اختصاص داد. جدول شماره ۱ اهداف و درجه اولویت را نشان می دهد. پس از تدوین این جدول و تعیین درجه اولویت هر اطلاعات وارد نرم افزار می شود.

جدول ۱. اهداف تعیین شده در جهت مدیریت و گسترش پارک ها و فضاهای سبز در سازمان پارک ها

اولویت	هدف
اولویت بالا	کاهش و تعدیل آلودگی های زیست محیطی
اولویت بالا	بهبود مدیریت استفاده از منابع آب
اولویت بالا	ارتقای سطح کیفی فضاهای سبز
اولویت پایین	گسترش مطالعات درحوزه پارک ها و فضاهای سبز
اولویت متوسط	افزایش مشارکت های عمومی و دولتی در امور مربوط به پارک ها و فضاهای سبز
اولویت متوسط	افزایش سطح آموزش پرسنل و توسعه فرهنگ شهروندی
اولویت متوسط	دستیابی به آمار و اطلاعات به روز به عنوان بستر توسعه پارک ها و فضاهای سبز

مأخذ: سازمان پارک ها و فضای سبز، ۱۳۹۶

۱۰۰ شود. همان طور که در شکل زیر مشخص است وجود کارشناسان با تجربه و کارآزموده در شهرداری و سازمان پارک-ها با درجه اهمیت ۶، وجود مراکزی مانند باغ گلها برای ارتقای اهمیت فضای سبز با درجه اهمیت ۱۱، افزوده شدن رشته مهندسی فضای سبز به دانشگاه هرمزگان درجه اهمیت ۱۲، مشارکت و همکاری مناسب مردم شهر درجه اهمیت ۷، وجود اعتبارات مالی مناسب درجه اهمیت ۸، مجاورت با خلیج همیشه فارس با درجه اهمیت ۱۴، وجود نیروی انسانی کار آمد با درجه اهمیت ۶، برنامه ریزی منسجم با درجه اهمیت ۹،

حال در این مرحله و در گام بعد عوامل کلیدی جهت موفقیت سازمان شناسایی شده اند. در واقع باید به شناسایی منابع و توانایی ها در راستای موفقیت مجموعه ضروری است؛ زیرا این توانایی ها و منابع وزن و اهمیت یکسانی ندارند، باید آنها را وزن بندی کرد و مجموع اوزان تخصیص داده شده باید عدد ۱۰۰ باشد. جهت وزن بندی این عوامل می توان از روش ها و مدل های گوناگونی مانند روش دلفی، مدل تحلیل شبکه، آنتروپی شانون استفاده کرد. در این تحقیق از روش دلفی (نظر متخصصان) استفاده شد به گونه ای که مجموع اوزان مؤلفه ها

فضاهای سبز شهر بندرعباس در محیط نرم افزار META-SWOT است. مطابق وزن‌دهی تحلیل سلسله مراتبی وزن دهی شده است.

وجود زیرساخت های لازم با درجه اهمیت ۱۲، وجود فروشگاه-ها و پاساژهای مجهز با درجه اهمیت ۷ و نهایتا اجرای طرح همیافضای سبز در جه اهمیت ۸ را به خود اختصاص دادند. شکل ۷ نشان‌دهنده درجه اهمیت عوامل مؤثر در توسعه پارکها

شکل ۶. عوامل مؤثر در برنامه ریزی و گسترش پارک ها و فضاهای سبز شهر بندرعباس در مدل META-SWOT

وضعیت رقبا از نظر میزان گسترش پارک ها و فضاهای سبز را نسبت به شهر بندرعباس مشخص شود. لازم به ذکر است که در این زمینه شهر بندرعباس از شهرهای یزد، کرمان و شیراز پایین تر ولی از زاهدان و بو شهر بالاتر است. سپس بایستی توانایی ها و ظرفیت های محدوده مورد مطالعه را با رقبا مقایسه کرد. لذا به جهت انجام این قیاس از پنج سطح بسیار پایین تر، پایین تر، تقریبا برابر، فراتر و بسیار فراتر استفاده می شود. شکل شماره ۸ نشانگر مقایسه شهر بندرعباس با رقبای خود از نظر عوامل مؤثر در گسترش پارک ها و فضاهای سبز است.

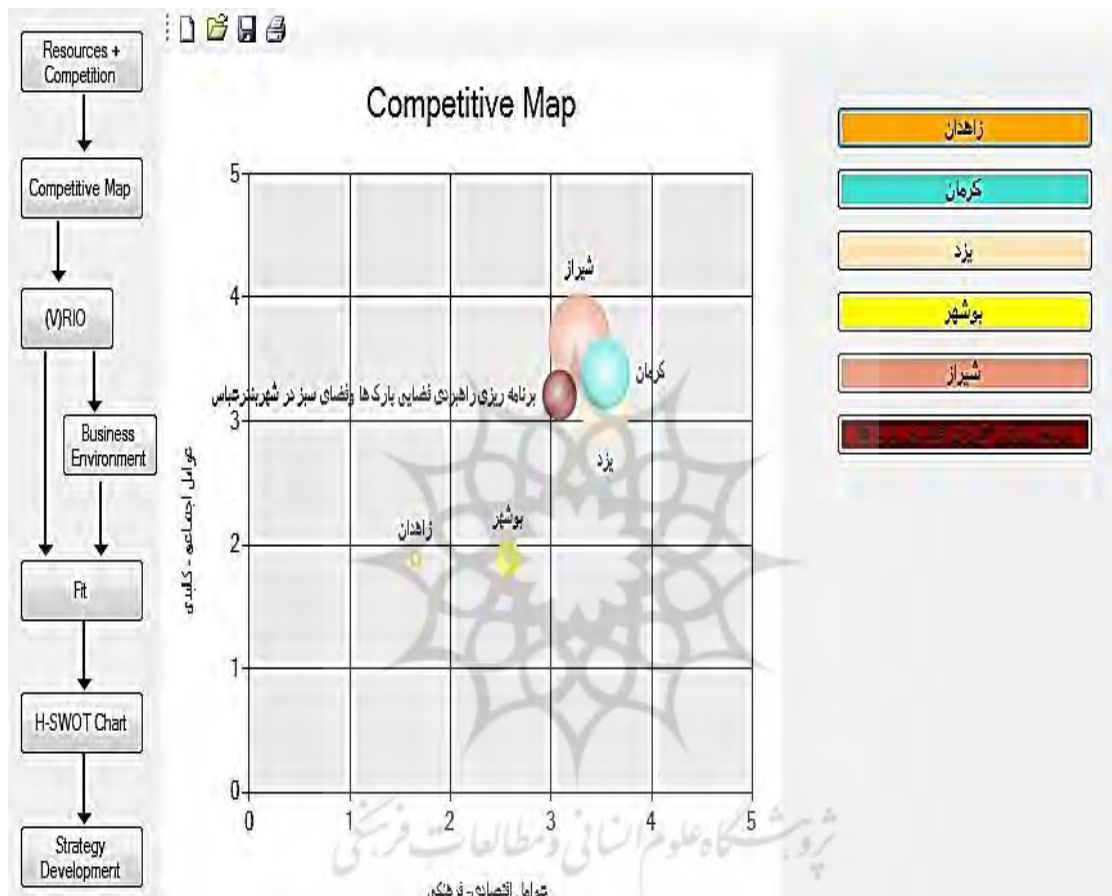
شناسایی ابعاد رقابتی و تعیین واحد اندازه گیری: در گام بعد باید به شناسایی ابعاد رقابتی پرداخت. در گام پیشین دو بعدی که سبب ایجاد تمایز و تفاوت منابع و توانایی های شناسایی شده می شوند، باید شناسایی کرد و این جمله را کامل کرد که: در مسیر گسترش پارک ها و فضاهای سبز در شهر بندرعباس، باید در گام نخست تعداد بازدید کننده از پارک، مزایا و فواید اجتماعی، گاه اقتصاد و البته اکولوژیکی از عوامل رقابت مقاصد گسترش پارک ها و فضاهای سبز شهری است. در ادامه بایستی واحد اندازه گیری را تعیین کرد. در این تحقیق تعداد بازدیدکننده به عنوان ملاک مورد نظر است، همچنین باید

جدول ۲. مقایسه شهر بندرعباس با رقبای خود از نظر میزان گسترش پارک‌ها و فضاهای سبز

عوامل مؤثر در توسعه پارک‌ها و فضاهای سبز شهری	زاهدان	کرمان	یزد	بوشهر	شیراز
کارشناسان با تجربه و کارآزموده در شهرداری و سازمان پارک‌ها	بسیار فراتر	پایین تر	پایین تر	فراتر	پایین تر
وجود مراکزی مانند باغ گل-ها برای ارتقای اهمیت فضای سبز	فراتر	پایین تر	تقریباً برابر	فراتر	بسیار پایین تر
افزوده شدن رشته فضای سبز به دانشگاه هرمزگان	مساوی	بالتر	پایین تر	بسیار فراتر	فراتر
مشارکت و همکاری مناسب مردم شهر	بسیار فراتر	پایین تر	پایین تر	فراتر	مساوی
وجود اعتبارات مالی مناسب	بسیار فراتر	پایین تر	پایین تر	تقریباً مساوی	پایین تر
مجاورت با خلیج همیشه فارس	بسیار فراتر	فراتر	فراتر	تقریباً مساوی	فراتر
وجود نیروی انسانی کارآمد	تقریباً برابر	پایین تر	پایین تر	فراتر	پایین تر
وجود زیرساخت‌های لازم	فراتر	پایین تر	پایین تر	تقریباً مساوی	پایین تر
برنامه‌ریزی منسجم	فراتر	پایین تر	پایین تر	تقریباً مساوی	تقریباً مساوی
وجود فروشگاه‌ها و پاساژهای مجهز	فراتر	پایین تر	پایین تر	فراتر	پایین تر
اجرای طرح همیارفضای سبز	بسیار فراتر	پایین تر	پایین تر	فراتر	پایین تر

گونه دارد. لذا سعی شده که جنبه های مختلفی که برنامه ریزی، وضعیت کالبدی و فضاهای سبز را به صورت کاملی در بر بگیرد، در نظر گرفته شود که هر کدام از این مؤلفه‌ها شامل یکی از موارد اجتماعی - کالبدی و اقتصادی - فرهنگی که در جدول زیر آمده است، می‌شود.

در ادامه باید میزان ارتباط هر یک از ابعاد رقابتی با توانایی ها و پتانسیل ها را تعیین کرد و در پایان این مرحله نقشه رقابتی ساخته خواهد شد. در واقع این نقشه بیانگر وضعیت رقبا نسبت به سازمان و هدف مورد مطالعه است. لازم به ذکر است که دلیل انتخاب مؤلفه هایی که در جدول فوق آمده است این است که موضوع تحقیق محتوای برنامه ریزی

شکل ۷. نقشه رقابتی راهبردی گسترش پارک ها و فضاهای سبز شهر بندرعباس

است. لذا جدول شماره ۳ مزیت رقابتی هریک را به تفکیک ابعاد رقابتی و به صورت مجموع و امتیاز نشان می دهد. در نتیجه شناسایی ابعاد رقابتی باید اشاره کرد که در مسیر گسترش پارک ها و فضاهای سبز در شهر بندرعباس، باید در گام نخست بر سر عوامل اجتماعی - کالبدی و عوامل اقتصادی - فرهنگی رقابت کرد.

شکل فوق بیانگر موقعیت و نقاط مثبت رقباست. همان طور که مشاهده می شود بندرعباس از لحاظ عوامل اجتماعی - کالبدی در وضعیت پایین تری نسبت به شهرهای یزد، کرمان و شیراز قرار دارد و از شهرهای بوشهر و زاهدان هم وضعیت بهتری دارد. از نظر اثرات اقتصادی و فرهنگی از شهرهای کرمان و شیراز و یزد پایین تر و فقط از شهرهای بوشهر و زاهدان بالاتر

جدول ۳. مزیت رقابتی هریک از رقبای اصلی شهر بندرعباس در مدیریت و گسترش پارک هاو فضاهای سبز

امتیاز	مجموع		تأثیرات اقتصادی - فرهنگی		اجتماعی - کالبدی		
	مطلق	نرمال شده	مطلق	نرمال شده	مطلق	نرمال شده	
۱	۱	۱/۲۳۸	۳/۵۵۳	۰/۶۸۰	۱/۸۹۷	۰/۵۵۸	زاهدان
۳	۳	۲/۳۳۰	۶/۶۹۶	۱/۲۱۳	۳/۳۸۴	۱/۱۱۷	کرمان
۵	۵	۲/۴۶۱	۷/۱۰۲	۱/۱۱۲	۳/۱۰۲	۱/۳۴۹	یزد
۲	۲	۱/۵۴۸	۴/۴۷۱	۰/۶۸۰	۱/۸۹۷	۰/۸۶۸	بوشهر
۴	۴	۲/۴۲۰	۶/۹۴۵	۱/۳۱۴	۳/۶۶۶	۱/۱۰۶	شیراز

مأخذ: نگارندگان، ۱۳۹۶

مورد ارزیابی قرار داد. از همین رو شکل شماره ۹ منابع و توانایی‌ها را بر اساس دیدگاه مبتنی بر منابع در محیط META-SWOT ارزیابی می‌کند در جدول شماره ۴ وضعیت عوامل تأثیرگذار از نظر نادر بودن، تقلید نشدنی بودن و غیر قابل جایگزین بودن آمده است.

ارزیابی توانایی و ظرفیت‌ها: در این مرحله به این چالش که «چگونگی تشخیص ایجاد مزیت رقابتی پایدار هر یک از این منابع و قابلیت‌ها» از دیدگاه مبتنی بر منابع استفاده می‌شود. بر این اساس نابع و قابلیت‌ها را از نظر با ارزش بودن، نادر بودن، تقلید نشدنی و غیر قابل جایگزین بودن و در پنج طیف بسیار موافقم، موافقم، خنثی، مخالفم و بسیار مخالفم

شکل ۸. ارزیابی منابع و توانایی‌ها بر اساس دیدگاه مبتنی بر منابع در محیط META-SWOT

جدول ۴. ارزیابی عوامل مؤثر در گسترش پارک‌ها و فضاهای سبز شهر بندرعباس

غیرقابل جایگزین بودن	تقلید نشدنی بودن	نادر بودن	عوامل مؤثر در گسترش پارک‌ها و فضاهای سبز شهری
مخالف	موافق	موافق	کارشناسان با تجربه و کارآزموده در شهرداری و سازمان پارک‌ها
مخالف	خنثی	موافق	وجود مراکزی مانند باغ گل‌ها برای ارتقای اهمیت فضای سبز
مخالف	مخالف	موافق	افزوده شدن رشته فضای سبز به دانشگاه هرمزگان
مخالف	موافق	موافق	مشارکت و همکاری مناسب مردم شهر
موافق	موافق	خنثی	وجود اعتبارات مالی مناسب
خنثی	موافق	بسیار موافق	مجاورت با خلیج همیشه فارس
خنثی	موافق	مخالف	وجود نیروی انسانی کار آمد
مخالف	موافق	موافق	وجود زیرساخت‌های لازم
خنثی	موافق	موافق	برنامه ریزی منسجم
موافق	خنثی	خنثی	وجود فروشگاه‌ها و پاساژ‌های مجهز
خنثی	مخالف	خنثی	اجرای طرح همیارفضای سبز

تعیین می‌شود. در ستون مربوط به تأثیر نیز باید میزان تأثیر این عوامل در موفقیت سازمان را تعیین کرد و در ستون احتمال افزایش باید درجه احتمال افزایش این عوامل در طول دوره برنامه‌ریزی تعیین کرد و در ستون درجه ضرورت نیز میزان اضطرابی بودن رفع این مورد را می‌توان بررسی کرد.

تحلیل عوامل محیطی: در واقع تحلیل عوامل محیطی به این دلیل انجام می‌شود که بایستی عوامل غیر قابل کنترل مستقیم سازمان و محدوده مورد مطالعه، ولی ضروری برای برای موفقیت مجموعه را تعیین کرد. وزن این عوامل همان طور که در جدول شماره ۵ آمده است در پنج گروه مقیاس اسمی بسیار مهم، مهم، متوسط، کم اهمیت و بسیار کم اهمیت

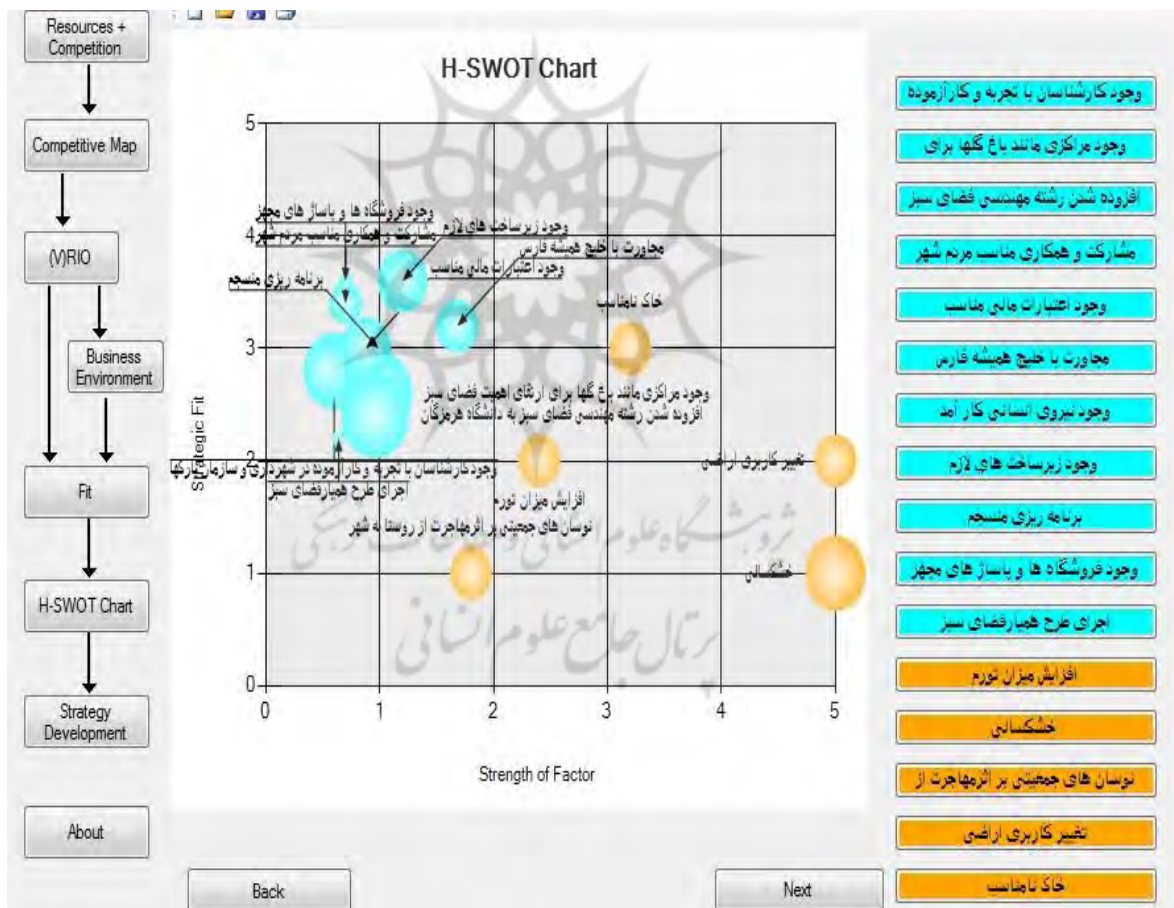
جدول ۵. عوامل محیطی مؤثر خارج از کنترل در برنامه‌ریزی راهبردی گسترش پارک‌های شهر بندرعباس

عامل	وزن	تأثیر	احتمال افزایش	درجه اضطراب
میزان نرخ تورم	مهم	متوسط	بالا	زود
خشکسالی	بسیار مهم	بسیار قوی	بسیار بالا	بسیار فوری
خاک نامناسب	متوسط	متوسط	متوسط	زود
نوسان‌های جمعیتی بر اثر مهاجرت از روستا به شهر	متوسط	متوسط	بسیار بالا	زود
تغییر کاربری	بسیار مهم	بسیار قوی	بالا	زود

منابع و تواناییی‌ها با رنگ فیروزه‌ای و عوامل کلان محیطی با رنگ نارنجی نشان داده شده است. آنهایی که به سمت راست متمایل، نسبتاً با ارزش، نادر، تقلید نشدنی و غیر قابل جایگزین هستند و از تناسب راهبردی برخوردارند و آن دسته از عواملی که به سمت بالا متمایل هستند، دارای درجه بالایی از تناسب راهبردی هستند. اندازه حباب‌ها بیانگر درجه تناسب آنها با اهداف و اندازه حباب عوامل کلان محیطی بیانگر درجه اضطراب آنها است. به طور کل برای هر دو دسته از حباب‌ها که بیانگر منابع و تواناییی‌ها و همچنین عوامل کلان محیطی است، قرارگیری در موقعیت بالا و سمت راست بیانگر بالاترین میزان امتیاز و نمره است.

سنجش تناسب راهبردی: از آنجا که مدل حاضر به دنبال توسعه و گسترش مدل SWOT و سعی برای ترکیب آن با یک ابزار پشتیبان تصمیم‌گیری است. معیار تناسب راهبردی عاملی برای دستیابی به این امر است. آنچه که باید از نظر دور شود تقسیم بندی خشک و انعطاف پذیر عوامل خارجی به فرصت‌ها و تهدیدات و عوامل داخلی به نقاط قوت و ضعف است. در گام بعد به ارزیابی میزان تاثیر پشتیبانی و تاثیر پذیری منابع و توانایی‌ها در عوامل محیطی یا همان تناسب راهبردی پرداخته شود، سپس باید میزان اثر گذاری منابع و توانایی‌ها را بر اهداف را تعیین کرد.

ترسیم نقشه راهبردی: با نظر به تصمیمات و مقایسه‌های پیشین در مرحله قبل، اقدام به ترسیم نقشه راهبردی می‌شود.

شکل ۹. نقشه راهبردی گسترش پارک‌ها و فضاهای سبز در شهر بندرعباس

بندرعباس طبق این نقشه به ترتیب پایین تر از شهرهای شیراز، کرمان، و یزد بوده ولی از شهرهای بوشهر و زاهدان بالاتر بوده، و سپس با بررسی عوامل اجتماعی - کالبدی و اقتصادی - فرهنگی و تحلیل پستل (عوامل محیطی) این نتیجه حاصل شد که عامل خشکسالی با اندازه حباب ۵ (به نشانه درجه اهمیت و توجه بالا) به عنوان بزرگترین مانع کلان محیطی بر سر راه برنامه ریزی و گسترش پارک ها و فضاهای سبز محسوب می شود و با توجه به اندازه حباب آن نیازمند توجه است. عوامل کلان محیطی دیگر مانند تغییر کاربری زمین، خاک نامناسب، افزایش نرخ تورم و نوسان های جمعیتی در رتبه بعدی از لحاظ ضرورت و اقدام قرار دارد. در بین عوامل مؤثر جهت مدیریت و گسترش پارک ها و فضاهای سبز در شهر بندرعباس، مشارکت و همکاری مردم، وجود زیرساخت های مناسب و وجود نیروی انسانی متخصص و درصدر همه مجاورت با خلیج فارس از بالاترین تناسب راهبردی برخوردار است. یعنی، به نسبت سایر عوامل با ارزش تر، نادرتر، تقلیدنشده تر و غیرقابل جایگزین تر است. از این روی باید به این عوامل توجه ویژه ای کرد، اما وجود کتابخانه و مراکزی مانند باغ گلها و همچنین، وجود افراد و استادان باتجربه (افزوده شدن رشته مهندسی فضای سبز به دانشگاه هرمزگان) و به نوعی آموزش های تخصصی و فنی به نیروهای مورد نیاز برای حل محدودیت های نیروی انسانی (به دلیل اینکه اندازه حباب آن بزرگ بوده ولی در پایین قرار دارد)، بایستی در صدر اقدامات اجرایی قرار گیرد. گفتنی است که هر چند تحقیقی که نتایجی دقیقا مانند تحقیق حاضر داشته باشند انجام نشده ولی با این وجود می توان، نتیجه این تحقیق را تا حدودی شبیه نتیجه تحقیق زیاری و همکاران دانست که در سال (۲۰۱۲) پژوهشی تحت عنوان مطالعاتی پیرامون بحران توزیع محلی فضای سبز شهر تهران را انجام دادند و به این نتیجه رسیده اند که عدم روشهای مناسب مدیریتی منجر به فقدان فضای سبز کافی برای شهروندان شهر تهران شده است و شهر تهران هم از کمبود فضای سبز و هم از توزیع نابرابر این امکانات رنج می برد. نتیجه این تحقیق (عدم وجود روش مدیریتی نامناسب) تا حدی شبیه نتیجه بخشی از تحقیق حاضر است که عدم برنامه ریزی منسجم در مدیریت پارک ها و فضاهای سبز در شهر بندرعباس از مشکلات مهم در حوزه فضای سبز محسوب شد. در تحقیقی دیگر علی زاده در سال (۱۳۸۱) در بررسی اثرات اقتصادی ایجاد فضای سبز، جنگل - کاری و توسعه پوشش گیاهی در مناطق شهری و اطراف آنها،

در واقع بر اساس شکل شماره ۹، خشکسالی (با اندازه حباب ۵ و مختصات طولی ۵ و عرضی ۱) به عنوان بزرگترین مانع کلان محیطی جهت برنامه ریزی و گسترش پارک ها و فضاهای سبز محسوب می شود و با توجه به اندازه حباب آن نیازمند توجه است. عوامل کلان محیطی مانند تغییر کاربری زمین (با اندازه حباب ۳ و مختصات طولی ۵ و عرضی ۲)، خاک نامناسب (با اندازه حباب ۳ و مختصات طولی ۳،۲ و عرضی ۳)، افزایش نرخ تورم (با اندازه حباب ۳ و مختصات طولی ۱،۷ و عرضی ۲)، نوسان های جمعیتی (با اندازه حباب ۳ و مختصات طولی ۳ و عرضی ۱) در رتبه بعدی از لحاظ ضرورت و اقدام قرار دارد.

قضاوت عوامل محیطی با منابع

برای تدوین راهکارهای پایانی باید به قضاوت در مورد میزان و امکان ترکیب عوامل مهم محیطی با منابع و توانایی ها پرداخت. به عبارت دیگر باید تعیین کرد که آیا ترکیب این عوامل با یکدیگر در تدوین استراتژی راهگشا هستند و درجه اولیتهای باید قرار گیرند. براین اساس می توان راهبردهای توسعه پارک ها و فضاهای سبز شهر بندرعباس را به ترتیب اولویت، قرار داد. از مهم ترین اقدامات در این راستا می توان به موارد زیر اشاره کرد که ابتدا با آموزش تخصصی نیروهای مورد نیاز در فضای سبز و ارتقاء سطح آگاهی کارشناسان سازمان می توان به صورت صحیحی با خشکسالی مقابله کرد (طراحی کاشت، و انتخاب اصولی گیاهان مناسب و سازگار با آب و هوای خاص بندرعباس). نکته بعدی انسجام برنامه ریزی در سازمان پارک ها و فضاهای سبز یکی از ضروریات توسعه پایدار پارک ها و فضاهای سبز محسوب می شود، زیرا مشکلات عدیده ای مانند خشکسالی، از بین رفتن باغ ها، بحران آب و شدت گرفتن مهاجرت نیازمند انسجام در برنامه ریزی است. همچنین با داشتن برنامه ریزی منسجم و مشارکت و همکاری مردم می توان نرخ تورم را کنترل کرد.

بحث و نتیجه گیری

در نتایج برنامه ریزی راهبردی فضایی پارک ها و فضاهای سبز شهر بندرعباس با نظریه نقشه راهبردی رقابای شهر بندرعباس در توسعه پارک ها و فضاهای سبز موید این موضوع است که برنامه ریزی و گسترش پارک ها و فضاهای سبز شهر

سازمان پارک‌ها و فضاهای سبز در مراحل تدوین، تصویب و اجرای طرح تفصیلی در مورد بخش‌های مربوط به پارک‌ها و فضاهای سبز پیشنهادات و نظر خود را ارائه دهد.

- با نظر به اصل مهم سازمان یابی فضایی، الگوهای سرمایه‌گذاری درحوزه پارک‌ها و فضاهای سبز باید به گونه‌ای باشد که پاسخگوی نیازهای جمعیت ساکن در مناطق سه‌گانه شهر بندرعباس باشد؛ چرا که عدم پاسخگویی به نیازهای ساکنان محروم و کمتر برخوردار و لحاظ نکردن اصل عدالت اجتماعی، ساختار اکولوژیکی انسانی و طبیعی شهر سالم مبتنی بر توسعه پایدار را بر هم خواهد زد.

- از بین مناطق سه‌گانه مورد مطالعه، منطقه سه از نظر خدمات به عنوان محرومترین منطقه شناخته شده است. بنابراین لزوم توجه اساسی به تقویت و بهبود وضعیت خدمات پارک‌ها و فضاهای سبز در این منطقه در برنامه‌ریزی‌های آتی شهر بندرعباس پیشنهاد می‌شود.

- بهره‌گیری از سامانه‌های نوین اطلاعاتی و مدیریتی مانند سامانه اطلاعات جغرافیایی به منظور مدیریت مطلوب‌تر شهر و آگاهی از میزان کمبودها و نیازها.

فضای سبز شهر تهران، فصلنامه مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، ۴(۱۴)، ۱۰۱-۱۱۴.

صالحی فرد، محمد (۱۳۸۱). بررسی و تحلیل چالش‌ها و تنگناهای مدیریت فضای سبز در کلان‌شهرهای کشور (مطالعه موردی: شهر مشهد)، نشریه فضای سبز، ۲(۱۳)، ۱۳-۱۴.

علی‌زاده، سیددانا و صالحی‌فرد، محمد (۱۳۸۷). تحلیلی بر ابعاد اجتماعی و روان‌شناختی فضاهای سبز در شهرها (با رویکرد مدیریت شهری). فصلنامه مدیریت شهری، ۶(۲۱)، ۲۳-۴۲.

محمدی، جواد (۱۳۸۰). سامانه اطلاعات جغرافیایی در مکان‌یابی فضای سبز شهری. نشریه شهرداری‌ها، ۴(۴۴)، ۳۲-۶۱.

محمدی، جمال، محمدی‌ده‌چشمه، مصطفی و ابافت یگانه، منصور (۱۳۸۶). ارزیابی کیفی نقش فضاهای سبز شهری و بهینه‌سازی استفاده شهروندان از آن در شهرکرد، محیط‌شناسی، ۳۷(۴۴)، ۱۳-۲۵.

به اهمیت استقرار درختان در شهرها از جنبه رفع نیازهای اجتماعی، فرهنگی و روانشناختی می‌پردازد و بیان می‌کند که فضای سبز شهری باعث بروز آثار مثبت رفتاری چون ماندن افراد در وضعیت فیزیکی و روحی مناسب، اجتماعی شدن افراد در نتیجه برقراری رابطه دوستی، کسب و شناخت برخی از شاخص‌های اجتماعی می‌شود. نتیجه این تحقیق نیز با بخش روابط اجتماعی و مشارکت مردم که از راهبردهای نهایی تحقیق حاضر است؛ همپوشانی دارد.

نتیجه روشن تحقیق حاضر این است که با داشتن انسجام در برنامه‌ریزی‌ها و تکیه کردن بر مشارکت مردم می‌توان عامل خشکسالی را به عنوان مانع کلان محیطی بر سر راه گسترش پارک‌ها و فضاهای سبز در شهر بندرعباس، کنترل کرد. در پایان با توجه به تمام تحلیل‌های صورت‌گرفته در بخش‌های قبل می‌توان راهبردهای زیر در راستای بهبود شرایط پارک‌ها و فضاهای سبز شهر بندرعباس پیشنهاد می‌شود:

- با نظر به اینکه بین طرح تفصیلی با استاندارد های فضای سبز عدم انطباق وجود دارد، لذا لزوم بازنگری در طرح تفصیلی شهر و اولویت‌دهی به رفع نیازهای افراد ساکن در نواحی و محله‌های محروم باید مدنظر قرار گیرد و چه بسا

منابع

- اشرفی، یوسف و ملک‌زاده، علی (۱۳۸۹). چشم انداز مشارکتی در فرایند توسعه شهری (نمونه موردی: شهر مراغه). فصلنامه مدیریت شهری، ۴(۲۵)، ۲۱-۱۱.
- بخشی، شهناز (۱۳۸۰). مکان‌یابی پارک‌های شهر کرمانشاه با استفاده از GIS. نشریه شهرنگار، ۸(۲)، ۵۰-۶۹.
- بهبهانی، هما (۱۳۷۳). ارزیابی از پارک‌های تهران تا تعیین الگو. فصلنامه علمی و آموزشی فضای سبز، ۳(۸)، ۴۵-۶۸.
- خواجه، محمد، خیراندیش، حامد و پیشداد، سمیرا (۱۳۹۳). بررسی روند پدیده گرد و غبار و مطالعه بادهای مؤثر بر آن (مطالعه موردی: شهر بندرعباس). فصلنامه پژوهش‌های فرسایش محیطی، ۵(۴)، ۵۲-۶۵.
- در گاه ملی آمار ایران (۱۳۹۶). سرشماری نفوس و مسکن.
- زیاری، کرامت‌الله، وحدان بیگی، لیلیا و پرنون، زیبا (۱۳۹۱). تحلیلی بر بحران زیست محیطی و توزیع مکانی

Agarwal, R. G; Wolfgang, Joy; P.(2012). Meta-SWOT: introducing a new strategic planning tool. *JOURNAL OF BUSINESS STRATEGY*, 12, 12-21.

Barney, J. (1991). Firm Resources and Sustained Competitive Advantage. *Journal of Management*, 1(17), 99-120.

Bloomberg .(2012). SWOT, PESTEL, Porter's 5 Forces and Value Chain. United States. 1-16.

Jones, G; Hill, C.(2013), Strategic management theory: an integrated approach. *Journal of Business & Economics*. 10(2), 23-30.

Miller, D; Eisenstat, R; Foote, N.(2002). Strategy from the inside out. *California Management Review*, 44(3), 37-54.

Balram, Sh ; Dragicevic, S.(2005). Attitudes toward urban green space: Integrating questionnaire survey and collaborative GIS techniques to improve attitude measurements. *Journal of landscape and urban planning*, 16(34), 102-131.

Ghorban, R; Pourmohamdi, M; Beheshtiouy, R.(2011). An analysis on urban park thypology in the cities of East Azerbaijan province with using the. (*Galen Cranz*), 21(18), 23-56.

Isoherranen, V.(2012). strategic Analysis Frameworks For strategic Orientation And Focus. University of Olou, 8(3), 12-32.

